

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертацію

Здольника Віталія Валерійовича на тему: «Механізми розвитку інноваційної діяльності промислових підприємств», поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка»

Актуальність обраної теми дослідження

Трансформаційні процеси, що охопили національну економіку України внаслідок повномасштабної військової агресії та глобальних геополітичних зрушень, висувають нові вимоги до функціонування промислового сектору. Традиційні моделі експортно-сировинної орієнтації вичерпали свій ресурс, що підтверджується даними дисертанта щодо високої частки низькотехнологічної продукції (близько 58,3%). У цьому контексті перехід до інноваційної моделі розвитку є не просто стратегічним вибором, а єдиним механізмом збереження суб'єктності вітчизняних підприємств на міжнародних ринках.

Актуальність дослідження Здольника В.В. обумовлена декількома критичними факторами.

Автор слушно зауважує, що інтенсивність викидів CO₂ та енергоємність вітчизняного виробництва значно перевищують показники країн ЄС. Розробка механізмів інноваційного розвитку, орієнтованих на екологізацію та цифровізацію, є обов'язковою умовою інтеграції до європейського економічного простору.

В умовах релокації бізнесу, руйнування логістичних ланцюгів та втрати традиційних ринків збуту, промислові підприємства (на прикладі досліджуваного ПрАТ «Костопільський завод скловиробів») потребують гнучких інструментів управління, які дозволяють швидко впроваджувати продуктові та процесні інновації.

Брак зовнішнього фінансування актуалізує питання ефективного використання внутрішнього інноваційного потенціалу. Авторська увага до механізмів саморозвитку та оптимізації ресурсної забезпеченості є надзвичайно своєчасною.

Попри наявність теоретичних напрацювань, механізми управління інноваціями часто мають фрагментарний характер. Потреба у формуванні комплексної стратегії, яка поєднує НДДКР, маркетинг та оновлення технічного капіталу, робить дану дисертацію вагомим внеском у розвиток прикладної економічної науки.

Таким чином, науковий пошук Здольника В.В. спрямований на вирішення фундаментального протиріччя між необхідністю стрімкого інноваційного стрибка та обмеженістю ресурсних можливостей промислових підприємств у кризовий період, що підтверджує актуальність та значущість обраної теми.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Аналіз представленої дисертаційної роботи Здольника В.В. дозволяє констатувати високий рівень обґрунтованості результатів дослідження, що досягається завдяки використанню системного підходу та логічній послідовності викладу матеріалу.

Достовірність та обґрунтованість наукових положень дисертації підтверджується наступним.

Автор спирається на ґрунтовний аналіз сучасного наукового доробку, що дозволило йому ідентифікувати недоліки існуючих підходів та аргументувати необхідність переходу від фрагментарних інноваційних заходів до комплексного інноваційного розвитку. Уточнення понятійного апарату (категорій «інновація», «інноваційна діяльність», «інноваційний потенціал») створює надійну теоретичну базу для подальших методичних розробок.

Обґрунтованість висновків щодо техніко-технологічної відсталості вітчизняного промислового сектору базується на порівняльному аналізі інтенсивності використання ресурсів та викидів CO₂ в Україні та країнах ЄС (Аргентина, Польща, Румунія, Туреччина). Це дало автору змогу об'єктивно довести, що інноваційність є ключовою умовою не лише конкурентоспроможності, а й фізичного виживання підприємств на ринку (п. 3, 4 висновків).

Репрезентативністю емпіричної апробації. Висновки щодо ефективності запропонованих механізмів підкріплені детальним дослідженням ПрАТ «Костопільський завод скловиробів». Автор продемонстрував глибоке знання об'єкта дослідження, проаналізувавши структуру активів, динаміку власного капіталу (який досяг 86,2% у 2024 році) та фінансові результати операційної діяльності в умовах військової агресії. Такий підхід робить рекомендації автора не декларативними, а прикладними та перевіреними практикою.

Сформована концепція стратегічного інноваційного розвитку (п. 6 висновків) безпосередньо впливає з результатів оцінювання ефективності. Запропонована інтегральна модель, що базується на розрахунку чотирьох коефіцієнтів (ресурсного, активного, управлінського та інвестиційного), має чіткий математичний алгоритм і логічно завершується розробкою напрямів підвищення дієвості інноваційних механізмів.

Висновки та рекомендації здобувача пройшли апробацію на міжнародних конференціях та впроваджені в діяльність реальних суб'єктів господарювання, що остаточно підтверджує їхню наукову та практичну обґрунтованість. Автор продемонстрував здатність до критичного мислення та формування самостійних наукових висновків на основі великого масиву аналітичної інформації.

Достовірність та наукова новизна одержаних результатів

Наукові результати дисертаційної роботи Здольника В.В. характеризуються високим ступенем новизни та достовірності. Достовірність результатів дослідження забезпечена використанням фундаментальних положень сучасної економічної теорії, коректним застосуванням методів статистичного та фінансового аналізу, а також репрезентативною базою даних промислових підприємств за період 2021–2024 рр. Усі висновки здобувача логічно взаємопов'язані та підтверджені практичними розрахунками.

Наукова новизна дослідження полягає у вирішенні важливого наукового завдання щодо розбудови механізмів розвитку інноваційної діяльності, а саме.

Вперше розроблено концепцію стратегічного інноваційного розвитку промислового підприємства. Її унікальність полягає у зміщенні акценту з точкових інновацій на підтримку стабільного рівня інноваційної активності протягом довгострокового періоду. Автор пропонує архітектуру управління, де інноваційна стратегія не є відокремленим документом, а інтегрується в усі функціональні плани підприємства. Ключовими елементами концепції є постійний інжиніринг процесів та всеохоплюючий моніторинг, що дозволяє підприємству адаптуватися до динамічних ризиків воєнного та повоєнного часу.

Удосконалено комплексну систему оцінювання ефективності інноваційної діяльності. На відміну від традиційних підходів, здобувач запропонував використовувати інтегральний показник, що базується на чотирьох спеціалізованих коефіцієнтах (ресурсна забезпеченість, ефективність необоротних активів, якість управління, інвестиційна привабливість). Визначення рівня як середньоарифметичного цих коефіцієнтів дозволяє отримати збалансовану оцінку та виявити критичні "вузькі місця" в інноваційному циклі.

Автор деталізував процес від перегляду корпоративної стратегії до фінальної комерціалізації, виокремивши критичні стадії генерації ідей та їхнього багатокритеріального аналізу (маркетингового, технологічного, фінансового). Це забезпечує вищу якість відбору інноваційних проектів ще на стадії ініціації.

Здобувачем обґрунтовано пріоритетність інновацій над консерватизмом та необхідність гнучких організаційних структур під кожен новий продукт. Принцип комплексності (зміна однієї ланки веде до трансформації всього ланцюга) відображає глибоке розуміння системності інноваційних перетворень.

Набув подальшого розвитку: понятійно-категоріальний апарат. Авторське уточнення термінів «інновація», «інноваційна діяльність» та «інноваційний потенціал» через призму комерціалізації знань та здатності до

використання ресурсів дозволяє більш чітко ідентифікувати об'єкти управління в межах промислового підприємства.

Сформульовані рекомендації щодо впровадження нових бізнес-моделей (стартапи, інкубатори) та деталізація напрямів НДДКР мають чітке практичне спрямування та враховують сучасні виклики (необхідність енергоефективності, цифровізації та виходу на ринки ЄС).

Загалом, представлена наукова новизна свідчить про глибоке опрацювання автором проблеми та його особистий внесок у розвиток теорії управління інноваціями на мікроекономічному рівні.

Оцінка змісту дисертації, її завершеність та значення для науки і практики

Дисертаційна робота Здольника Віталія Валерійовича є самостійним та завершеним науковим дослідженням, виконаним на належному науковому рівні. Дисертація характеризується ґрунтовністю, високим рівнем теоретичного узагальнення, самостійністю наукового пошуку та творчим підходом до розв'язання наукових проблем щодо розбудови механізмів інноваційної діяльності. Достовірність одержаних результатів підтверджується логікою проведення досліджень, яка структурно представлена у змісті дисертації (3 розділи, 198 сторінок).

Основні положення і наукові результати дослідження опубліковано у 7 наукових працях (загальним обсягом 2,38 друк. арк.), з яких: 1 — у періодичному науковому виданні держави-члена ЄС; 3 — у наукових фахових виданнях України та 3 публікації апробаційного характеру.

Значення дослідження для науки і практики та напрями його використання

Результати дисертаційного дослідження Здольника В.В. мають значне теоретико-методологічне та практичне значення для розвитку економічної науки, особливо в контексті подолання техніко-технологічної відсталості промислового сектору України.

Теоретичне значення полягає в удосконаленні понятійного апарату (категорії «інновація», «інноваційна діяльність», «інноваційний потенціал») та науковому обґрунтуванні концепції стратегічного інноваційного розвитку. Це розширює сучасну економічну теорію управління в частині переходу від реалізації окремих заходів до комплексності інноваційного оновлення виробництва.

Методологічне значення обумовлено розробленням удосконаленої комплексної системи оцінювання на основі інтегрального показника (чотири авторські коефіцієнти), що створює нову платформу для об'єктивного аналізу ресурсної забезпеченості та інвестиційної привабливості промислових систем.

Практичне значення результатів підтверджується їх впровадженням у діяльність ПрАТ «Костопільський завод скловиробів», ТОВ «ТМС Груп» та ТОВ «Дружківський вогнетривкий завод». Розроблені механізми та алгоритми дозволяють менеджменту: проводити системний внутрішній аудит інноваційного потенціалу; інтегрувати інноваційну стратегію у загальну систему корпоративного управління; оптимізувати процеси НДДКР та маркетингові дослідження у сфері новацій.

Розроблена концепція та науково-практичні рекомендації можуть бути використані управлінським персоналом промислових підприємств для адаптації до змін зовнішніх умов господарювання та зміцнення ринкових позицій через підвищення технологічності виробництва (зокрема, зниження інтенсивності викидів CO₂ та енергоємності).

Таким чином, дослідження надає як теоретичну основу для подальших наукових розробок у сфері економіки 051, так і прикладний інструментарій, готовий до безпосереднього впровадження у практику управління вітчизняними промисловими підприємствами в умовах глобальних викликів.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації.

Незважаючи на високий рівень достовірності, наукової новизни та практичної цінності дисертаційної роботи Здольника Віталія Валерійовича, деякі положення можуть стати предметом наукової дискусії, а також викликають необхідність сформулювати низку зауважень щодо змісту та методичних підходів:

1. Автор пропонує розглядати інноваційну діяльність як складний комплекс процесів, спрямований на комерціалізацію знань та переведення результатів НТД в економічне русло (п. 2 висновків). Це визначення є ґрунтовним, проте виникає питання: чи не звужує акцент на «комерціалізації» та «економічному руслі» розуміння інновацій в умовах сучасної економіки? Зокрема, для промислових підприємств сьогодні критично важливими є екологічні та соціальні інновації (наприклад, системи очищення або заходи з безпеки праці), які не завжди мають прямий комерційний ефект у короткостроковій перспективі, але є обов'язковими для виживання на ринку ЄС. Чи не варто було б включити категорію «соціально-екологічної результативності» як невід'ємну частину суті інноваційної діяльності?

2. Автором розроблено вдосконалену комплексну систему оцінювання на підставі чотирьох коефіцієнтів (ресурсного, необоротних активів, управління та інвестиційної привабливості). У роботі зазначено, що підсумковий рівень визначається як середньоарифметичне цих показників. Однак, такий підхід припускає рівнозначність усіх факторів. Дискусійним є питання: чи є доцільним однакове зважування, наприклад, коефіцієнта управління та коефіцієнта ефективності використання необоротних активів для підприємств з різним рівнем капіталомісткості? Відсутність методичних

рекомендацій щодо застосування вагових коефіцієнтів (залежно від специфіки підгалузі промисловості) дещо обмежує універсальність запропонованого інтегрального показника.

3. У концепції стратегічного інноваційного розвитку автор вказує на необхідність проведення «постійного всеохоплюючого моніторингу» (п. 6 висновків). З огляду на складність промислового виробництва та велику кількість параметрів, що підлягають контролю, виникає потреба у деталізації: які саме критичні індикатори (KPI) мають бути пріоритетними для такого моніторингу, щоб він не перетворився на надмірне бюрократичне навантаження на менеджмент підприємства? В роботі було б доцільно навести приклад «сигнальної системи» показників для оперативного реагування на відхилення від інноваційної стратегії.

Загальний висновок

Наукові результати проведеного дисертаційного дослідження Здольника Віталія Валерійовича на тему: «Механізми розвитку інноваційної діяльності промислових підприємств» надали можливість авторові сформулювати цілісні висновки та пропозиції теоретичного, методичного та прикладного характеру.

За актуальністю обраної теми, ступенем наукової новизни, обґрунтованістю наукових положень та практичною цінністю одержаних результатів, дисертація на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка» повністю відповідає вимогам: Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (із змінами); Наказу МОН України № 40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (із змінами); Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (із змінами).

Здольник Віталій Валерійович заслуговує присудження наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 051 «Економіка».

Заступник завідувача кафедри
управління бізнесом Навчально-наукового
інституту управління, економіки та бізнесу
ПрАТ ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління
персоналом»,
к.е.н., ст.н.сп.

А.І. Козлова